

**Współpraca sądowa
w sprawach cywilnych,
karnych i współpraca
policyjna. System
Prawa Unii
Europejskiej. Tom 8**

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział I. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej*

Spis treści

	Nb
§ 1. Uwagi wstępne	1
§ 2. Geneza i ewolucja współpracy sądowej w sprawach cywilnych	4
I. Przedwspólnotowe regulacje ułatwiające uznawanie orzeczeń w sprawach cywilnych między państwami członkowskimi	4
1. Uwagi wstępne	4
2. Regulacja za pomocą umów międzynarodowych	5
A. Konwencja brukselska z 1968 r.	5
B. Konwencje z Lugano z 1988 r. i 2007 r.	10
C. Konwencja rzymska z 1980 r.	13
II. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych jako element trzeciego filaru Unii Europejskiej (1993–1999)	16
III. Przekazanie współpracy sądowej w sprawach cywilnych do kompetencji wspólnotowych (od 1999)	19
1. Traktat z Amsterdamu i szczyt w Tampere	19
2. Traktat z Nicei	29
3. Traktat z Lizbony	30
§ 3. Pojęcie i specyfika współpracy sądowej w sprawach cywilnych	36
I. Traktatowe podstawy współpracy sądowej w sprawach cywilnych	36
II. Pojęcie współpracy sądowej w sprawach cywilnych	41
III. Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń jako podstawa współpracy sądowej w sprawach cywilnych	49
1. Uwagi wstępne	49
2. Miejsce zasady wzajemnego uznawania orzeczeń w prawie Unii ...	50
3. Zakres zastosowania i treść zasady wzajemnego uznawania orzeczeń	54
4. Kwestia skutku bezpośredniego zasady wzajemnego uznawania ...	58
5. Zasada wzajemnego zaufania	61
IV. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych a wymóg poszanowania praw podstawowych	66
1. Uwagi ogólne	66
2. Równowaga między prawami wierzyciela i dłużnika w aktach prawa pochodnego	69
3. Stosowanie praw podstawowych	72
4. Wzajemne zaufanie a ochrona praw podstawowych	79

* W tej części opracowania wykorzystano niektóre ustalenia zawarte w monografii autorki: *A. Frąckowiak-Adamska, Uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej. Ujęcie systemowe*, Warszawa 2018.

5. Harmonizacja praw procesowych	82
V. Zróżnicowanie terytorialne	83
1. Uwagi ogólne	83
2. Wyłączenia terytorialne	84
A. Uwagi ogólne	84
B. Dania	87
C. Irlandia (bezterminowo) i Zjednoczone Królestwo (do 31.12.2020 r.)	91
D. Brexit a współpraca sądowa w sprawach cywilnych	95
3. Wzmocniona współpraca	101
VI. Aspekt zewnętrzny współpracy sądowej w sprawach cywilnych	103
1. Uregulowania przed traktatem z Lizbony	103
2. Kompetencje Unii do zawierania umów międzynarodowych dotyczących współpracy sądowej w sprawach cywilnych po traktacie z Lizbony	108
3. Stosunek rozporządzeń do zawartych wcześniej konwencji	114
VII. Specyfika instytucjonalna	127
§ 4. Kompetencje Unii w zakresie współpracy sądowej w sprawach cywilnych	133
I. Pojęcie spraw cywilnych mających skutki transgraniczne	133
1. Pojęcie spraw cywilnych	133
2. Wymóg skutków transgranicznych	148
II. Przyjmowanie środków w celu zbliżania przepisów ustawowych i wykonawczych	162
1. Rozporządzenia jako podstawowy akt w dziedzinie	162
2. Dodatkowe postępowania	167
3. Harmonizacja postępowania cywilnego na podstawie przepisów dotyczących rynku wewnętrznego	171
III. Dziedziny, w których Unia może wydawać akty prawne z zakresu współpracy sądowej w sprawach cywilnych	175
1. Uwagi ogólne	175
2. Zapewnianie wzajemnego uznawania i wykonywania przez państwa członkowskie orzeczeń sądowych i pozasądowych	179
3. Zapewnianie transgranicznego doręczania i zawiadomiania o aktach sądowych i pozasądowych	182
4. Zapewnianie zgodności norm mających zastosowanie w państwach członkowskich w przypadku kolizji przepisów i sporów o właściwość	184
5. Zapewnianie współpracy w zakresie gromadzenia dowodów	187
6. Zapewnianie skutecznego dostępu do wymiaru sprawiedliwości ...	188
7. Zapewnianie usuwania przeszkód utrudniających prawidłowy przebieg procedur cywilnych	190
8. Zapewnianie rozwoju alternatywnych metod rozstrzygania sporów .	192
9. Zapewnianie wspierania szkolenia sędziów i innych pracowników wymiaru sprawiedliwości	193
IV. Procedury prawodawcze	194
§ 5. Całościowe spojrzenie na prawo pochodne z zakresu współpracy sądowej w sprawach cywilnych	200
I. Przegląd chronologiczny rozporządzeń dotyczących współpracy sądowej w sprawach cywilnych przyjętych w latach 2000–2020	200
II. Systemowa analiza aktów prawa pochodnego	220
1. Materie regulowane rozporządzeniami	220
2. Nadmierna złożoność legislacji	223

3.	Postulaty kodyfikacji	230
4.	Komplementarność rozporządzeń oraz nakaz spójnego interpretowania niektórych z nich	234
§ 6. Regulacje z zakresu jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń		
I.	Uwagi wstępne	244
II.	Cele i zakres zastosowania rozporządzeń	247
1.	Wprowadzenie	247
2.	Rozporządzenie Bruksela I bis	248
A.	Rys historyczny	248
B.	Cele	249
C.	Zakres zastosowania	253
D.	Reguły z rozporządzenia Bruksela I bis stosowane też dla ETE, ENZ, drobnych roszczeń	261
3.	Rozporządzenie Bruksela II bis	264
A.	Cele	264
B.	Zakres zastosowania	268
4.	Alimenty	280
A.	Rys historyczny	280
B.	Cele	281
C.	Zakres zastosowania	284
5.	Sprawy z zakresu testamentów i dziedziczenia	286
A.	Rys historyczny	286
B.	Cele	287
C.	Zakres zastosowania	288
6.	Środki ochrony w sprawach cywilnych	295
7.	Ustroje majątkowe par międzynarodowych	300
8.	Upadłość	306
A.	Wprowadzenie	306
B.	Zakres zastosowania	307
III.	Ogólny zarys regulacji dotyczących jurysdykcji i mechanizmów jej kontroli	316
1.	Wprowadzenie	316
2.	Równouprawnienie sądów do badania jurysdykcji i zakaz kontroli jurysdykcji przez sądy innych państw członkowskich	319
3.	Rozporządzenie Bruksela I bis	323
4.	Rozporządzenie Bruksela II bis	339
A.	Uwagi ogólne	339
B.	Rozwód, separacja lub unieważnienie małżeństwa	341
C.	Odpowiedzialność rodzicielska	342
5.	Zobowiązania alimentacyjne	351
6.	Dziedziczenie	355
7.	Prawa majątkowe par międzynarodowych	357
8.	Kontrola jurysdykcji i dopuszczalności postępowania	359
9.	Regulacje dotyczące zawisłości sprawy (<i>lis pendens</i>)	362
A.	Podstawowe cechy instytucji <i>lis pendens</i>	362
B.	Odstępstwo od zasady chronologii powództw na gruncie rozporządzenia Bruksela I	365
C.	Powiązanie zasady <i>lis pendens</i> z uznawaniem orzeczeń	371
IV.	Postępowania europejskie	375
1.	Wprowadzenie	375
2.	Europejski tytuł egzekucyjny	376
3.	Europejski nakaz zapłaty	378

4.	Drobne roszczenia	380
5.	Europejski nakaz zabezpieczenia na rachunku bankowym	382
V.	Ogólny zarys regulacji dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń	392
1.	Uznawanie i wykonywanie orzeczeń – analiza systemowa	392
2.	Grupa aktów realizujących model z rozporządzenia Bruksela I (grupa I)	397
A.	Wprowadzenie	397
B.	Uznawanie orzeczeń – powoływanie się na orzeczenie przed sądem lub organem innego państwa członkowskiego	399
C.	Stwierdzanie wykonalności	401
D.	Sposoby obrony przed uznaniem i stwierdzeniem wykonalności	412
3.	Grupa aktów wprowadzających automatyczne i bezwarunkowe uznanie (grupa II)	427
A.	Uwagi wstępne	427
B.	Normy minimalne dotyczące zagwarantowania sprawiedliwego procesu	429
C.	Charakter zaświadczenia i centralna rola sądów wydających orzeczenie	433
D.	Warunki zastosowania mechanizmu automatycznej wykonalności orzeczeń dotyczących prawa do kontaktów z dzieckiem i powrotu dziecka	436
E.	Automatyczne uznawanie i wykonalność orzeczeń	440
F.	Sposoby obrony przed orzeczeniem	447
4.	Grupa aktów realizujących model Bruksela I bis (grupa III)	452
A.	Uwagi wstępne	452
B.	Rozporządzenie Bruksela I bis	454
C.	Rozporządzenie Nr 606/2013 o środkach ochrony w sprawach cywilnych	458
§ 7.	Jednolite regulacje kolizyjne	461
I.	Uwagi ogólne	461
II.	Rozporządzenie Rzym II	464
1.	Uwagi wstępne	464
2.	Zakres zastosowania	467
3.	Łączniki	473
4.	Zasada ogólna	475
5.	Zasady szczególnie odnoszące się do poszczególnych typów czynów niedozwolonych	479
6.	Swoboda wyboru prawa	489
7.	Pozostałe przepisy	493
III.	Rozporządzenie Rzym I	504
1.	Uwagi wstępne	504
2.	Rys historyczny	505
3.	Zakres zastosowania	512
4.	Przepisy jednolite	519
5.	Plany legislacyjne	543
IV.	Rozporządzenie Rzym III	544
§ 8.	Pomoc prawna	547
I.	Doręczenia transgraniczne	547
1.	Uwagi wstępne	547
2.	Rys historyczny	549
3.	Ogólna charakterystyka	551
4.	Zakres zastosowania rozporządzenia Nr 1393/2007	552

5. Rodzaje dokumentów	556
6. Doręczanie dokumentu wszczynającego postępowanie w razie braku adresu pozwanego	558
7. Sposoby doręczenia	559
8. Koszty doręczenia, brak wymogu legalizacji	570
9. Brak wymogu tłumaczenia pozwu	571
10. Możliwość odmowy przyjęcia dokumentu	573
11. Informacje publikowane przez Komisję	583
12. Planowane reformy	584
II. Współpraca między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów	590
1. Uwagi ogólne	590
2. Rys historyczny	593
3. Zakres zastosowania	597
4. Metody przeprowadzania dowodów	600
5. Fakultatywny charakter rozporządzenia	609
6. Możliwość zadawania pytań prejudycjalnych	612
7. Planowane reformy	613

Literatura: *M. Armatowska*, Uznanie zagranicznych postępowań upadłościowych, Warszawa 2011; *E. Barbe*, L'Espace judiciaire européen, Paris 2007; *J. Barcik*, Europejski nakaz ochrony (analiza krytyczna), PiP 2016, Nr 11; *Z. Barwina*, Zasada wzajemnego uznawania w sprawach karnych, Warszawa 2012; *P. Beaumont, M. Danov, K. Trimmings, B. Yüksel* (red.), Cross-Border Litigation in Europe, Oxford 2017; *P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken* (red.), The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide, Oxford–Portland, Oregon 2014; *M. Bogdan*, The Brussels/Lugano Lis Pendens Rule and the “Italian Torpedo”, Scandinavian Studies in Law 2007, vol. 51; *G. Brüggemeier, A. Colombi Ciacchi, G. Comandé* (red.), Fundamental Rights and Private Law in the European Union, Cambridge 2010; *A.-L. Calvo Caravaca, J. Carrascosa González*, w: *U. Magnus, P. Mankowski*, Rome I Regulation. European Commentaries on Private International Law, vol. II, Köln 2017; *J. Ciszewski*, Doręczanie dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych w państwach UE. Komentarz, Warszawa 2005; *tenże*, Przeprowadzanie dowodów w sprawach cywilnych i handlowych w państwach UE. Komentarz, Warszawa 2005; *C. Crifò*, Cross-border enforcement of debts in the European Union. Default judgments, summary judgments and orders for payment, Austin–Boston–Chicago–New York–the Netherlands 2009; *M. Czepelak*, Międzynarodowe prawo zobowiązań Unii Europejskiej, Warszawa 2012; *tenże*, Umowa międzynarodowa jako źródło prawa prywatnego międzynarodowego, Warszawa 2008; *tenże*, Would We Like to Have a European Code of Private International Law?, European Review of Private Law 2010, Nr 4; *B. Dąbala*, Historyczny rys rozwoju współpracy sądowej w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej, w: Księga życia i twórczości. Księga pamiątkowa dedykowana profesorowi Romanowi A. Tokarczykowi, t. 5, Prawo (red. *Z. Władek*), Lublin 2014; *M. Dąbrowska-Kardas*, Wybrane problemy stosowania Konwencji Haskiej dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, Paestra Świętokrzyska 2013, Nr 23–24; *A. Dickinson, E. Lein* (red.), The Brussels I Regulation Recast, Oxford 2015; *M. Dougan*, The Treaty of Lisbon 2007: Winning Minds, Not Hearts, CMLRev. 2008, vol. 45, Nr 3; *S. Francq*, Brussels Ibis Regulation, w: The Brussels I Regulation Recast (red. *A. Dickinson, E. Lein*), Oxford 2015; *A. Frąckowiak-Adamska*, Akcesja Unii Europejskiej do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka – ryzyko naruszenia zasady wzajemnego zaufania między państwami członkowskimi, EPS 2015, Nr 12; *taż*, Europejska przestrzeń sądowa – rozważania na tle projektu reformy rozporządzenia Bruksela I, EPS 2012, Nr 5; *taż*, Granice wzajemnego zaufania w Przestrzeni Wolności, Bezpieczeństwa i Sprawiedliwości, EPS 2014, Nr 2; *taż*, No Deal Better than a Bad Deal – Child Abduction and Brussels Iia Regulation, w: Cross-

-Border Litigation in Europe (red. *P. Beaumont, M. Danov, K. Trimmings, B. Yüksel*), Oxford 2017; *taż*, Reforma europejskiej przestrzeni sądowej przewidziana w Traktacie z Lizbony, w: Europejska przestrzeń sądowa (red. *A. Frąckowiak-Adamska, R. Grzeszczak*), Wrocław 2010; *taż*, Time for a European „Full Faith and Credit Clause”, CMLRev. 2015, vol. 52, Nr 1; *taż*, The Application of European Private International Law by National Judges: Challenges and Shortcomings, w: How European is European Private International Law?: Sources, Court Practice, Academic Discourse (red. *J. von Hein, E.-M. Kieninger, G. Rühl*), Cambridge 2019; *taż*, Uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej. Ujęcie systemowe, Warszawa 2018; *A. Frąckowiak-Adamska, R. Grzeszczak* (red.), Europejska przestrzeń sądowa, Wrocław 2010; *A. Frąckowiak-Adamska, A. Guzewicz, A. Lewestem-Rodziewicz*, Poland, w: Informed Choices in Cross-Border Enforcement (red. *J. von Hein, T. Kruger*), Cambridge 2021; *A. Frąckowiak-Adamska, A. Guzewicz, Ł. Petelski*, Skuteczność stosowania przez sądy polskie unijnych rozporządzeń: nr 44/2001, nr 2201/2003, nr 864/2007, nr 593/2008 i nr 4/2009, EPS 2016, Nr 10; *F. Garcimartín, G. Saumier*, Explanatory Report on the Convention of 2 July 2019 on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters, Hague Conference on Private International Law 2020, <https://assets.hcch.net/docs/a1b0b0fc-95b1-4544-935b-b842534a120f.pdf> (dostęp: 25.1.2021 r.); *H. Gaudemet-Tallon*, Compétence et exécution des jugements en Europe, Paris 2010; *J. Goleczyński*, Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej, Warszawa 2007; *Ł. Goździaszek*, Doręczenia sądowe: Lepiej otrzymać pismo przez Facebooka niż wcale, <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/772243,doreczenia-sadowe-lepiej-otrzymac-pismo-przez-facebook-a-niz-wcale.html> (dostęp: 25.1.2021 r.); *M. Górka*, Zasada wzajemnego uznawania w prawie Unii Europejskiej, Warszawa 2014; *P. Grzegorzczak*, Automatyczna wykonalność orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej – geneza, stan obecny i perspektywy, w: Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne (red. *P. Grzegorzczak, K. Weitz*), Warszawa 2012; *tenże*, Immunitet państwa w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2010; *tenże*, Wykonywanie w Polsce orzeczeń pochodzących z państw członkowskich Unii Europejskiej objętych reżimem automatycznej wykonalności, w: Egzekucja sądowa w świetle przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego (red. *A. Marciniak*), Sopot 2016; *A. Harast*, Postępowanie w sprawie europejskiego nakazu zapłaty, Warszawa 2012; *A. Harast-Sidowska*, Europejskie postępowanie nakazowe i w sprawie drobnych roszczeń. Komentarz praktyczny. Wzory pism procesowych i orzeczeń sądowych, Warszawa 2015; *J. von Hein*, EU Competence to Legislate in the Area of Private International Law and Law Reforms at the EU Level, w: Cross-Border Litigation in Europe (red. *P. Beaumont, M. Danov, K. Trimmings, B. Yüksel*), Oxford 2017; *B. Hess*, Harmonized Rules and Minimum Standards in the European Law of Civil Procedure. In-Depth Analysis for the JURI Committee, Brussels 2016; *B. Hess, S. Spancken*, Setting the Scene – The EU Maintenance Regulation, w: The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide (red. *P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken*), Oxford–Portland, Oregon 2014; *J. Holliday*, Characterisation within Private International Law: Maintenance or Succession?, w: The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide (red. *P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken*), Oxford–Portland, Oregon 2014; *Ch. Janssens*, The Principle of Mutual Recognition in EU Law, Oxford 2013; *E. Kamarad*, Wpływ traktatu lizbońskiego na unijne prawo prywatne międzynarodowe, Politeja 2018, Nr 3; *A. Kastelik-Smaza*, Pytania prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej a ochrona praw jednostki, Warszawa 2010; *A. Kazimierzczuk*, Polska i Węgry blokują przepisy o prawach majątkowych par międzynarodowych, Rzeczp. z 3.12.2015 r.; *P. Kinsch*, Enforcement as a fundamental right, University of Luxembourg Law Working Paper 2014, Nr 7; *W. Klyta*, Uznawanie zagranicznych postępowań upadłościowych, Warszawa 2008; *I. Konopacka*, Podstawy prawne doręczenia pozwów przez Facebooka, Przegląd Radcowski 2013, Nr 1; *K. Kowalik*, Kompetencja Wspólnoty Europejskiej w zakresie prawa prywatnego międzynarodowego, PS 2005, Nr 2; *X. Kramer, M. de Rooij* i in., A European framework for private international law: current gaps and future perspectives, Study conducted on request of the European Parliament

IP/C/JURI/IC/2012-009, dostępne na stronie: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121219ATT58300/20121219ATT58300EN.pdf> (dostęp: 25.1.2021 r.); *J.-J. Kuipers*, The Exclusive External Competence of the Community under Article 81 TFEU. Lugano re-opened?, w: *The External Dimension of the Area of Freedom, Security and Justice* (red. *M. Cremona, J. Monar, S. Poli*), Brussels–Bern–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien 2011; *tenże*, The (non) application of the Charter of Fundamental Rights to a certificate for the return of a child, *European Human Rights Law Review* 2012, vol. 17, Nr 4; *V. Lazić*, Procedural Justice for ‘Weaker Parties’ in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme, *Utrecht Law Review* 2014, Nr 4; *K. Lenaerts*, The Principle of Mutual Recognition in the Area of Freedom, Security and Justice, The Fourth Annual Sir Jeremy Lever Lecture, All Souls College Oxford, 30 Jan. 2015: https://www.law.ox.ac.uk/sites/files/oxlaw/the_principle_of_mutual_recognition_in_the_area_of_freedom_judge_lenaerts.pdf (dostęp: 25.1.2021 r.); *U. Magnus*, w: *U. Magnus, P. Mankowski*, Rome I Regulation. European Commentaries on Private International Law, vol. II, Köln 2017; *U. Magnus, P. Mankowski* (red.), Brussels I Regulation, Munich 2011; *A. Malatesta, S. Bariatti, F. Pocar* (red.), The External Dimension of EC Private International Law in Family and Succession Matters, Padova 2008; *J. Maliszewska-Nienartowicz*, Europejskie prawo procesowe cywilne, w: *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy* (red. *A. Wróbel*), t. I, Warszawa 2010; *R. Mańko*, Europeanisation of Civil Procedure: Towards Common Minimum Standards?, Brussels 2015; *tenże*, Kompetencje Unii Europejskiej w dziedzinie prawa prywatnego w ujęciu systemowym, *KPPryw.* 2016, Nr 1; *M. Margoński*, Ujawnienie w europejskim poświadczeniu spadkowym udziału w spadku nabytego tytułem wyrównania dorobków w małżeństwie spadkodawcy i spadkobiercy – glosa do postanowienia Kammergericht w Berlinie z dnia 25 października 2016 r. (6 W 80/16) (pytanie prejudycjalne w sprawie C-558/16, Mahnkopf), *PWPM* 2017, t. XV; *D. Martiny*, Workshop: Cross-border recognition (and refusal of recognition) of registered partnerships and marriages with a focus on their financial aspects and the consequences for divorce, maintenance and succession, w: *Legal Recognition of Same-Sex Relationships in Europe* (red. *K. Boele-Woelki, A. Fuchs*), Cambridge–Antwerp–Portland 2012; *A. Mączyński*, Program haski a polskie prace kodyfikacyjne w dziedzinie prawa prywatnego międzynarodowego, *KPPryw.* 2009, Nr 1; *P. Mostowik*, Kwestia przystąpienia przez Polskę do rozporządzenia unijnego Rzym III, *EPS* 2016, Nr 10; *tenże*, Międzynarodowe prawo prywatne i postępowanie cywilne w dekadę po wejściu w życie Traktatu Amsterdamskiego, *PS* 2010, Nr 2; *tenże*, Prawo właściwe dla rozwodu i separacji w świetle rozporządzenia unijnego nr 1259/2010, *KPPryw.* 2011, Nr 2; *tenże*, Władza rodzicielska i opieka nad dzieckiem w prawie prywatnym międzynarodowym, Kraków 2014; *P. Mostowik, M. Niedźwiedz*, Druga konwencja lugańska o jurysdykcji oraz uznawaniu i wykonywaniu obcych orzeczeń w sprawach cywilnych, *KPPryw.* 2009, Nr 4; *ciż*, Wspólnota Europejska jako strona umów międzynarodowych w dziedzinie prawa prywatnego międzynarodowego. Uwagi na tle opinii Trybunału Sprawiedliwości w sprawie 1/03, *PWPM* 2009, t. VII, Nr 1; *M. Möstl*, Preconditions and Limits of Mutual Recognition, *CMLRev.* 2010, vol. 47, Nr 2; *J. Mucha*, Zawisłość sprawy w procesie cywilnym, Warszawa 2014; *C.I. Nagy*, Love and Money: Problems of Characterisation in Matrimonial Property and Maintenance Matters in the European Union, w: *The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide* (red. *P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken*), Oxford–Portland, Oregon 2014; *J. Nowińska*, Współpraca sądowa w zakresie przeprowadzania dowodów w Unii Europejskiej w świetle traktatu lizbońskiego a regulacje polskie, Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie 2010; *V. Pavić*, ‘European Judicial Area’ in Civil and Commercial Matters and the CEFTA Countries, w: *Collected Papers VII Private International Law Conference – Enlargement of the European Judicial Area to CEFTA Countries* (red. *B. Bordas, M. Stanivukovic*), Novi Sad 2010 (dostęp: <http://ssrn.com/abstract=1526638>); *M. Pazdan*, Prawo prywatne międzynarodowe, Warszawa 2012; *S. Peers*, Justice and Home Affairs in the future UK/EU relationship: analysis of the negotiation positions, 28.2.2020 r., *EU Law Analysis Blog*, <http://eulawanalysis.blogspot.com/2020/02/> (dostęp: 25.1.2021 r.); *M. Posnow-Wurm*, Rethinking Collective

Redress, Consumer Protection and Brussels I Regulation, w: Cross-border class actions (red. *A. Nuyts, N.E. Hatzimihai*), Munich 2014; *C.H. van Rhee*, Approximation of Civil Procedural Law in the European Union, w: From common rules to best practices in European Civil Procedure (red. *B. Hess, X.E. Kramer*), Baden-Baden 2017; *P. Rogerson*, w: The Brussels I Regulation Recast (red. *A. Dickinson, E. Lein*), Oxford 2015; *P. Rylski*, Zabezpieczenie dowodu na gruncie rozporządzeń nr 44/2001 i 1206/2001, w: Europejskie prawo procesowe cywilne i kolizyjne (red. *P. Grzegorzczak, K. Weitz*), Warszawa 2012; *W. Sadowski, M. Taborowski*, Współpraca sądowa w sprawach cywilnych, Warszawa 2011; *A. Sapota*, Program sztokholmski zapowiedzią dalszej unifikacji prawa prywatnego w Unii Europejskiej, PS 2011, Nr 2; *S.C. Sieberson*, Dividing Lines between the European Union and its Member States, the Hague 2008; *M. Sokolowski*, Wzmocniona współpraca jako metoda tworzenia unijnych norm kolizyjnych prawa rodzinnego. Perspektywy dla Polski, EPS 2019, Nr 6; *A. Stadler*, Practical Obstacles in Cross-Border Litigation and Communication Between (EU) Courts, Erasmus Law Review 2013, Nr 3; *M. Storme*, Improving Access to Justice in Europe, Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział w Lublinie 2010; *M. Storme* (red.), Rapprochement du droit judiciaire de l'Union européenne/Approximation of judiciary law in the European Union, Dordrecht 1994; *E. Storskrubb*, Civil Procedure and EU Law. A Policy Area Uncovered, Oxford 2008; *taż*, Mutual Trust and the Dark Horse of Civil Justice, CY-ELS 2018, vol. 20; *M. Torga*, Drawing a Demarcating Line between Spousal Maintenance Obligations and Matrimonial Property in the Context of the New Instruments of European Union Private International Law, w: The Recovery of Maintenance in the EU and Worldwide (red. *P. Beaumont, B. Hess, L. Walker, S. Spancken*), Oxford–Portland, Oregon 2014; *M. Wąsek-Wiaderek, E. Wojtaszek-Mik* (red.), Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, Warszawa 2007; *K. Weitz*, Europejski tytuł egzekucyjny dla roszczeń bezspornych, Warszawa 2009; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne, w: Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy (red. *A. Wróbel*), Kraków 2005; *tenże*, Europejskie prawo procesowe cywilne – stan obecny i perspektywy dalszego rozwoju, PS 2007, Nr 2; *tenże*, Jurysdykcja krajowa w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2015; *tenże*, Współpraca państw członkowskich UE w zakresie przeprowadzania dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych, KPPryw 2005, Nr 2; *tenże*, Wyłączenie fikcyjnych doręczeń krajowych w stosunkach między państwami członkowskimi? Glosa do wyr. TSUE z 19.12.2012 r., C-325/11 w sprawie Krystyna Alder i Ewald Alder przeciwko Sabina Orłowska i Czesław Orłowski, PPC 2013, Nr 2; *M. Wilderspin*, Article 81, w: The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary (red. *M. Kellerbauer, M. Klarmert, J. Tomkin*), Oxford 2019; *F.M. Wilke*, A Conceptual Analysis of European Private International Law: The General Issues in the EU and its Member States, Cambridge–Antwerp–Chicago 2019; *tenże*, Dimensions of coherence in EU conflict-of-law rules, Journal of Private International Law 2020, vol. 16, Nr 1; *A. Wróbel, W. Czaplinski* (red.), Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych, Warszawa 2007; *M.A. Zachariasiewicz*, Nowa ustawa o prawie prywatnym międzynarodowym a małżeństwa i związki osób tej samej płci, PPPM 2012, t. 11; *J. Zatorska*, Komentarz do rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000, Lex/el. 2010; *K. Zawada*, Europeizacja międzynarodowego prawa zobowiązań umownych. Od konwencji rzymskiej do rozporządzenia rzymskiego w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych, PS 2010, Nr 5; *F. Zedler* (red.), Europejskie prawo upadłościowe. Komentarz, Warszawa 2011; *H. Zhang*, The New Lis Pendens Regime in the Regulation Brussels I and the Challenge Met by Chinese Jurisdiction, Revista Electrónica de Estudios Internacionales 2014, doi: 10.17103/rei.28.13; *S. Żyrek*, Zasada wzajemnego zaufania w europejskim prawie procesowym cywilnym, Internetowy Przegląd Prawniczy TBSP UJ 2016, Nr 6.

§ 1. Uwagi wstępne

Liczba transgranicznych postępowań sądowych w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej jest znacząca. Przykładowo w samym 2018 r. około 3,4 mln spraw w państwach członkowskich Unii miało skutki transgraniczne¹, czyli było powiązane z więcej niż jednym państwem. W takich sprawach zwykle pojawia się kwestia, który sąd jest właściwy do rozstrzygnięcia sporu i prawo którego państwa powinno być zastosowane. Może też zachodzić konieczność transgranicznego doręczenia dokumentu lub przeprowadzenia dowodu, czy też uznania lub wykonania orzeczenia w innym państwie członkowskim.

Wszystkie te zagadnienia składają się na unijną politykę o nazwie **współpraca sądowa w sprawach cywilnych**, uregulowaną w art. 81 TFUE. Podstawowym celem tej polityki jest rozwój europejskiej przestrzeni sprawiedliwości w sprawach cywilnych w oparciu o zasady wzajemnego zaufania i wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych. Akty prawne wydawane na podstawie art. 81 TFUE obejmują przede wszystkim jednolite unijne regulacje z zakresu postępowania cywilnego (tzw. europejskie prawo procesowe cywilne czy też postępowania cywilnego) i jednolite unijne regulacje kolizyjne (tzw. europejskie prawo kolizyjne czy europejskie prawo prywatne międzynarodowe)². Zamiast wielu, często wykluczających się, regulacji krajowych, w państwach członkowskich Unii Europejskiej w większości spraw cywilnych obowiązują jednolite regulacje unijne określające właściwy sąd i prawo. Służy to szybszemu załatwianiu sporów i w szerszej perspektywie sprawniejszemu funkcjonowaniu rynku wewnętrznego.

Współpraca sądowa w sprawach cywilnych przeszła znaczącą ewolucję od braku regulacji lub celów zbliżania procedur cywilnych w traktatach założycielskich (poza odesłaniem do prawa międzynarodowego) oraz niejasnego pojęcia „rozwijania bliższej współpracy w zakresie wymiarów sprawiedliwości i spraw wewnętrznych” w traktacie z Maastricht do traktatu z Amsterdamu, który dał jaśniejszą wizję, ustanawiając cel przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości (PWBiS)³. Wreszcie traktat z Lizbony umocnił pozycję tej polityki w ramach PWBiS.

Jako że analizowana polityka bazuje na znaczącym dorobku sprzed uzyskania przez Wspólnotę (obecnie Unię) kompetencji do jej regulacji, poniżej w pierwszej kolejności przedstawiona zostanie przedwspólnotowa geneza i ewolucja tej polityki. Następnie omówione zostanie pojęcie i specyfika współpracy sądowej w sprawach cywilnych oraz szczegółowe kompetencje Unii do przyjmowania aktów prawnych w tej dziedzinie. W dalszej kolejności podjęta zostanie próba systemowej analizy 23 aktów

¹ Por. badanie ekonomiczne Deloitte sporządzone na danych Eurostatu, Rady Europy i Europejskiej Komisji na rzecz Efektywności Wymiaru Sprawiedliwości (CEPEJ) i Komisji Europejskiej oraz na informacjach zgromadzonych w trakcie wywiadów powołane we Wniosku rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniające rozporządzenie Rady (WE) Nr 1206/2001 z dnia 28 maja 2001 r. w sprawie współpracy między sądami państw członkowskich przy przeprowadzaniu dowodów w sprawach cywilnych lub handlowych, COM(2018) 378 final, pkt 1.

² Trzeba zauważyć jednak, że w innych językach zdarza się określać mianem europejskiego prawa prywatnego również unijne regulacje dotyczące postępowania cywilnego.

³ E. Storskrubb, *Civil Procedure and EU Law*, s. 46.

prawa pochodnego zmierzających do zapewnienia swobodnego przepływu orzeczeń w sprawach cywilnych w Unii Europejskiej. Wreszcie przedstawiony zostanie zarys regulacji dotyczących jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń, prawa właściwego oraz pomocy sądowej.

§ 2. Geneza i ewolucja współpracy sądowej w sprawach cywilnych

I. Przedwspólnotowe regulacje ułatwiające uznawanie orzeczeń w sprawach cywilnych między państwami członkowskimi

1. Uwagi wstępne

- 4 Wspólnota Europejska (obecnie Unia Europejska) po raz pierwszy uzyskała kompetencje do wydawania aktów prawnych regulujących jurysdykcję, uznawanie orzeczeń i prawo właściwe wraz z wejściem w życie traktatu z Amsterdamu, czyli 1.5.1999 r. Jednak państwa członkowskie dążyły do zapewnienia ujednoczenia swoich przepisów w tym zakresie już znacznie wcześniej poprzez zawieranie między sobą umów międzynarodowych. Umowy te były modelem dla przyjętych w XX w. licznych aktów unijnego prawa pochodnego. W międzyczasie, od traktatu z Maastricht (1993 r.) do wejścia w życie traktatu z Amsterdamu, współpraca sądów w sprawach cywilnych stanowiła element trzeciego filaru UE. Zanim przeanalizowany zostanie aktualny stan prawny, warto zatem przedstawić w skrócie przedwspólnotowe regulacje w tym zakresie. W pierwszej kolejności ujednoczone zostały umownie niektóre przepisy dotyczące jurysdykcji i uznawania orzeczeń w sprawach cywilnych, następnie częściowo przepisy dotyczące prawa właściwego.

2. Regulacja za pomocą umów międzynarodowych

A. Konwencja brukselska z 1968 r.

- 5 W 1957 r. sześć państw europejskich – Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy utworzyły Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG), której głównym założeniem było utworzenie wspólnego rynku między państwami członkowskimi. Uznano przy tym, że **do sprawnego działania wspólnego rynku konieczne było m.in. zapewnienie ułatwienia uznawania orzeczeń**. W związku z tym art. 220 tiret 4 TEWG⁴ przewidywał zawarcie przez państwa członkowskie umowy w tym zakresie, stanowiąc: „Państwa Członkowskie w miarę potrzeby podejmują między sobą rokowania w celu zapewnienia swoim obywatelom: (...) – uproszczenia formalności dotyczących wzajemnego uznawania i wykonywania orzeczeń sądowych i arbitrażowych”.

Kwestia uznawania i stwierdzania wykonalności zagranicznych orzeczeń w sprawach cywilnych regulowana była wówczas odrębnie w porządku krajowym każdego z sześciu państw założycielskich. Regulacje te były bardzo zróżnicowane – od takich, w których zasadą było uznawanie i stwierdzanie wykonalności orzeczeń zagranicznych (Włochy), po takie, gdzie orzeczenia zagraniczne z zasady nie podlegały uznaniu (Ho-

⁴ Później art. 293 tiret 4 TWE, usunięty w TFUE.

landia). W jednych państwach sędziowie dysponowali prawem do kontroli merytorycznej orzeczeń zagranicznych, podczas gdy w innych była ona wykluczona⁵. Umowy dwustronne, dotyczące uznawania i wykonywania orzeczeń, nie dość, że o bardzo różnicowanej treści, były zawarte tylko między niektórymi państwami członkowskimi⁶.

Komisja EWG szybko podjęła działania prowadzące do zawarcia takiej umowy i 22.10.1959 r. wysłała do państw członkowskich notę stwierdzającą, że „utworzenie prawdziwego rynku wewnętrznego między sześcioma państwami będzie możliwe tylko jeśli zapewniona zostanie odpowiednia ochrona prawna”⁷. W dalszej kolejności zauważyła, że „życie gospodarcze Wspólnoty może ulegać zakłóceniom i utrudnieniom dopóki nie będzie możliwe, jeśli to konieczne środkami sądowymi, zapewnienie uznawania i wykonywania różnych praw wywodzących się z faktu istnienia wielości stosunków prawnych”⁸.

Na podstawie art. 220 tiret 4 TEWG ówczesne państwa członkowskie Wspólnot zawarły 27.9.1968 r. w Brukseli **konwencję o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych** (tzw. konwencja brukselska). Weszła ona w życie 1.2.1972 r. Regulacje zawarte w tej umowie międzynarodowej zastąpiły przepisy krajowe w odniesieniu do większości spraw cywilnych. Konwencja wprowadziła automatyczne uznawanie orzeczeń (z możliwością jego zakwestionowania) oraz jednolitą uproszczoną procedurę uzyskiwania stwierdzenia wykonalności (*exequatur*) we wszystkich państwach członkowskich. Istotnym postępowaniem było również wprowadzenie jednolitych powodów odmowy uznania orzeczeń oraz reguł postępowania w sytuacji, gdy decyzja dotycząca nadania *exequatur* jest zaskarżana, co znacząco ułatwiło egzekucję orzeczeń cywilnych w ramach Wspólnoty. Konwencja zawierała również przepisy określające międzynarodową jurysdykcję sądów, gdyż uznano, że jest to konieczne dla zapewnienia ułatwienia uznawania orzeczeń.

Chociaż konwencja nie stanowiła prawa wspólnotowego, była jednak **powiązana z reżimem wspólnotowym**. Nowe państwa członkowskie nie były automatycznie związane konwencją, ale miały obowiązek do niej przystąpić⁹. Zatem wraz z rozszerzaniem się Wspólnot kolejne państwa przystępowały również do konwencji brukselskiej¹⁰, a traktaty akcesyjne wprowadzały zmiany do treści konwencji.

Ponadto Trybunał Sprawiedliwości na mocy protokołu z 1971 r. dołączonego do konwencji zyskał właściwość do interpretacji konwencji w ramach procedury odesłań

⁵ Przegląd przepisów ówczesnych sześciu państw członkowskich w tej materii znajduje się w raporcie P. Jenarda z 5.3.1979 r. na temat konwencji z 27.9.1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. WE C Nr 59, s. 3), dostępny na stronie: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1979:059:FULL:EN:PDF> (dostęp: 25.1.2021 r.).

⁶ Przegląd obowiązujących wówczas umów między państwami członkowskimi – por. raport Jenarda, s. 6–7.

⁷ Cyt. za: raport Jenarda, s. 3.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Art. 63 konwencji brukselskiej.

¹⁰ Dania, Irlandia i Zjednoczone Królestwo na podstawie konwencji z 9.10.1978 r., Grecja na podstawie konwencji z 25.10.1982 r., Hiszpania i Portugalia na podstawie konwencji z 26.5.1989 r. oraz Austria, Finlandia i Szwecja na podstawie konwencji z 29.11.1996 r.

prejudycjalnych¹¹. Uprawnione do zadawania pytań prejudycjalnych były sądy najwyższe w państwach członkowskich oraz sądy rozpatrujące sprawę w wyniku odwołania (prawa takiego nie miały sądy rozpatrujące sprawę w pierwszej instancji)¹². Dodatkowo protokół przewidywał możliwość zwrócenia się z wnioskiem do TS przez wyznaczone przez państwa-strony konwencji organy (inne niż sądy) o rozpatrzenie pytania w sprawie wykładni konwencji w razie, gdy prawomocne orzeczenia wydane przez sądy tego państwa stoją w sprzeczności z wykładnią dokonaną przez TS lub w prawomocnych orzeczeniach przez sądy innych państw-stron konwencji¹³. Procedura ta nie została nigdy wykorzystana w praktyce¹⁴.

Przez następnych 30 lat konwencja obrosła bogatym orzecznictwem wspólnotowym i krajowym¹⁵ i stanowiła pozytywnie ocenianą regulację prawną.

- 9 Konwencja brukselska została zastąpiona w stosunkach między państwami członkowskimi rozporządzeniem Bruksela I, które weszło w życie 1.3.2002 r. Nadal jednak obowiązuje, choć w bardzo ograniczonym zakresie – w odniesieniu do terytoriów państw członkowskich, które objęte są terytorialnym zakresem zastosowania konwencji i które, na podstawie art. 355 TFUE, są wyłączone z zakresu rozporządzenia.

*B. Konwencje z Lugano z 1988 r. i 2007 r.*¹⁶

- 10 W celu **rozszerzenia terytorialnego zakresu oddziaływania uproszczonej procedury uznawania orzeczeń** 16.9.1988 r. państwa członkowskie Wspólnot podpisały z niektórymi państwami Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) **konwencję lugańską**¹⁷, zawierającą regulacje analogiczne do tych z konwencji brukselskiej (przez co określana jest mianem konwencji równoległej)¹⁸. Weszła w życie 1.1.1992 r. Stronami tej umowy, oprócz ówczesnych 12 państw EWG, były Austria, Finlandia i Szwecja (które w 1995 r. stały się państwami członkowskimi WE i przystąpiły do konwencji brukselskiej) oraz Norwegia, Szwajcaria i Islandia. Stroną tej umowy, jako jedyne państwo niebędące członkiem WE ani EFTA, stała się również od 1.2.2000 r. Polska, która pozostawała związana konwencją do momentu uzyskania członkostwa w UE (1.5.2004 r.). Przystąpienie Polski miało miejsce na podstawie art. 62 ust. 1 lit. b konwencji z Lugano z 1988 r., który przewidywał, że stroną kon-

¹¹ Protokół z 3.6.1971 r. w sprawie wykładni konwencji z 1968 r. przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (t.j. Dz.Urz. WE C z 1998 r. Nr 27, s. 28).

¹² Art. 2 i 3 protokołu z 3.6.1971 r. w sprawie wykładni konwencji z 1968 r. przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

¹³ Art. 4 protokołu z 3.6.1971 r. w sprawie wykładni konwencji z 1968 r. przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich.

¹⁴ E. Storskrubb, *Civil Procedure and EU Law*, s. 52.

¹⁵ Na temat konwencji z Lugano por. Nb 11 poniżej.

¹⁶ Wszystkie dokumenty związane z obydwoma konwencjami dostępne są na stronie: <https://arch-bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/wspolpraca-miedzynarodowa/konwencja-z-lugano/> (dostęp: 25.1.2021 r.).

¹⁷ Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych zawarta w Lugano 16.9.1988 r.

¹⁸ O paralelizmie tych dwóch konwencji por. opinię TS z 7.2.2006 r., 1/03 w sprawie kompetencji Wspólnoty do zawarcia nowej konwencji z Lugano o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń sądowych oraz ich wykonywaniu w sprawach cywilnych i handlowych, ECLI:EU:C:2006:81, pkt 91 i n.

wencji może być również państwo zaproszone na wniosek państwa-strony konwencji przez depozytariusza konwencji¹⁹.

Trybunał Sprawiedliwości nie był właściwy w kwestii wykładni konwencji z Lugano. Protokół Nr 2 w sprawie jednolitej wykładni konwencji załączony do konwencji z Lugano z 1988 r. wprowadził jednak system wymiany informacji dotyczących orzeczeń sądowych wydanych na podstawie tej konwencji oraz konwencji brukselskiej. Artykuł 2 protokołu Nr 2 ustanowił TS organem centralnym odpowiedzialnym za gromadzenie i udostępnianie wskazanego orzecznictwa. Na tej podstawie powstała baza danych zawierająca orzeczenia sądów wspólnotowych (obecnie unijnych) i krajowych wydane w latach 1992–2011 na podstawie konwencji brukselskiej, konwencji z Lugano oraz rozporządzenia Bruksela I. Orzeczenia te są dostępne we francuskiej i angielskiej wersji językowej na stronie TS²⁰. Coroczne sprawozdania na temat orzecznictwa krajowego dotyczącego konwencji z Lugano dostępne są na stronie szwajcarskiego departamentu sprawiedliwości (Federal Office of Justice)²¹.

11

W 2007 r. w celu dostosowania konwencji z Lugano z 1988 r. do regulacji wprowadzonych rozporządzeniem Bruksela I podpisano **nową konwencję z Lugano**²². Ponieważ TS stwierdził w opinii z 7.2.2006 r. (1/03)²³, że wyłączną kompetencję do zawarcia tej umowy ma Wspólnota Europejska, została ona podpisana nie przez państwa członkowskie, a przez Wspólnotę. Jej stronami są UE (i w ten sposób wszystkie jej państwa poza Danią, która nie bierze udziału w środkach przyjętych w ramach PWBis²⁴), Dania oraz Islandia, Norwegia i Szwajcaria. Nowa konwencja z Lugano weszła w życie w UE, Danii i Norwegii 1.1.2010 r., w Szwajcarii 1.1.2011 r., a w Islandii 1.5.2011 r. Protokół Nr 2 załączony do nowej konwencji z Lugano również przewiduje, że sądy stosujące konwencję uwzględniają w należyty sposób zasady ustanowione w orzeczeniach dotyczących obydwu konwencji z Lugano (z 1988 r. i z 2007 r.) oraz rozporządzeń Bruksela I i I bis, wydanych przez sądy państw związanych konwencją oraz TS.

12

Systemowe spojrzenie na rozporządzenie Bruksela I i konwencję z Lugano widać np. w wyroku w sprawie *Gothaer*²⁵, w którym TS traktuje jako ekwiwalentne przepisy obydwu aktów prawnych dotyczące klauzul prorogacyjnych (w obu przypadkach jest to art. 23) i nakazuje na podstawie rozporządzenia Bruksela I uznanie orzeczenia ustalającego właściwość sądów islandzkich.

¹⁹ Interesującą historię starań Polski o uzyskanie zaproszenia przybliżono na stronie: <http://bip.ms.gov.pl/pl/ministerstwo/wspolpraca-miedzynarodowa/konwencja-z-lugano/przystapienie-polski-do-konwencji-luganskiej/> (dostęp: 25.1.2021 r.).

²⁰ <http://curia.europa.eu/common/recdoc/convention/en/index.htm> (dostęp: 25.1.2021 r.).

²¹ <https://www.bj.admin.ch/bj/en/home/wirtschaft/privatrecht/lugue-2007/rechtsprechung.html> (dostęp: 25.1.2021 r.).

²² Konwencja o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych zawarta 30.10.2007 r. w Lugano. Szerzej na temat tego aktu prawnego por. P. Mostowik, M. Niedźwiedź, *Druka konwencja lugańska*, s. 1007 i n.

²³ Opinia TS z 7.2.2006 r., 1/03 w sprawie nowej konwencji z Lugano, ECLI:EU:C:2006:81.

²⁴ Por. Nb 87 i n.

²⁵ Wyr. TS z 15.11.2012 r., C-456/11, *Gothaer Allgemeine Versicherung i in. p. Samskip*, ECLI:EU:C:2012:719, pkt 36.

C. Konwencja rzymska z 1980 r.

- 13 Mimo iż art. 220 tiret 4 TEWG odnosił się wprost jedynie do umów dotyczących uznawania orzeczeń, państwa członkowskie już latach 60. XX w. dostrzegły potrzebę ujednolicenia również przepisów w zakresie prawa właściwego. Postanowienia dotyczące jurysdykcji krajowej uznawano za niewystarczające do zapewnienia należytego poziomu ochrony sądowej, ponieważ m.in. umożliwiają poddanie sporu sądowego jurysdykcji sądów kilku różnych państw członkowskich, co wzmaga tzw. „wyścig do sądu” lub inaczej *forum shopping*²⁶.
- 14 Już pod koniec negocjacji konwencji brukselskiej, w 1967 r., państwa Beneluksu wezwały Komisję do rozpoczęcia prac nad konwencją o prawie właściwym dla zobowiązań²⁷. Prace takie rozpoczęły się w 1969 r., a **pierwszy projekt konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań (umownych i pozaumownych) przedstawiono w 1972 r.** Ze względu na trudności negocjacyjne postanowiono jednak ograniczyć się do regulacji zobowiązań umownych. Konwencja o prawie właściwym dla zobowiązań umownych (konwencja rzymska) została otwarta do podpisu 19.6.1980 r. dla dziewięciu państw członkowskich EWG. O ile zatem konwencja brukselska z 1968 r. obejmowała zarówno zobowiązania umowne, jak i pozaumowne, o tyle konwencja rzymska jedynie te pierwsze. Konwencję podpisało siedem ówczesnych państw członkowskich: Belgia, Holandia, Francja, Irlandia, Luksemburg, Niemcy i Włochy, a w 1981 r. również Dania i Zjednoczone Królestwo. Konwencja ta weszła w życie 1.4.1991 r. Oświadczenie dołączone do konwencji przewidywało, że każde państwo, które stanie się członkiem Wspólnot Europejskich, powinno przystąpić do konwencji. W stosunku do Polski konwencja weszła w życie 1.8.2007 r., może być stosowana w Polsce od 22.1.2008 r.
- 15 Do konwencji rzymskiej²⁸ dołączone są **dwa protokoły z 19.12.1988 r. przyznające TS uprawnienia do dokonywania wykładni konwencji**²⁹. Protokoły weszły w życie dopiero 1.4.2004 r. Przewidują one możliwość (ale nie obowiązek) zwrócenia się przez wskazane przez państwa ich sądy najwyższe oraz sądy rozpatrujące odwołania z pytaniami dotyczącymi interpretacji konwencji do TS.
- Konwencja rzymska została zastąpiona w państwach członkowskich (poza Danią, która nie uczestniczy w aktach prawa pochodnego z zakresu PWBIS) rozporządzeniem Rzym II z 2008 r. Rozporządzenie nie uchyliło jednak konwencji, która nadal obowiązuje we wszystkich państwach członkowskich, choć jest stosowana w bardzo ograniczonym zakresie.

²⁶ W. Sadowski, M. Taborowski, Współpraca sądowa, s. XI.3-5.

²⁷ U. Magnus, w: U. Magnus, P. Mankowski, Rome I Regulation, s. 14.

²⁸ Szczegółowe omówienie postanowień konwencji rzymskiej – M. Pazdan, Prawo prywatne międzynarodowe, s. 161–164, 170–175, 183, 187–189; W. Sadowski, M. Taborowski, Współpraca sądowa, s. XI.3-260–273.

²⁹ Obydwa podpisano dnia 19.12.1988 r.: Pierwszy protokół w sprawie wykładni przez Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich Konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwarty do podpisu w Rzymie dnia 19.6.1980 r. (Dz.Urz. WE C z 1998 r. Nr 27, s. 47) oraz Drugi protokół przyznający Trybunałowi Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich pewne uprawnienia do dokonywania wykładni konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwartej do podpisu w Rzymie dnia 19.6.1980 r. (Dz.Urz. WE C z 1998 r. Nr 27, s. 52).

II. Współpraca sądowa w sprawach cywilnych jako element trzeciego filaru Unii Europejskiej (1993–1999)

16

W unijnym prawie pierwotnym pierwsze regulacje dotyczące ogólnie ujętej i nie- zdefiniowanej „współpracy sądowej w sprawach cywilnych” pojawiły się w podpisanym 7.2.1992 r. traktacie z Maastricht³⁰. Akt ten, który wszedł w życie 1.11.1993 r., utworzył Unię Europejską poprzez dodanie dwóch nowych obszarów współpracy (tzw. filarów) do istniejących Wspólnot. O ile filar pierwszy (wspólnotowy) opierał się na współpracy ponadnarodowej, o tyle filary drugi i trzeci przewidywały współpracę o charakterze międzyrządowym. **Filar trzeci obejmował m.in. współpracę w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych** (tytuł VI TUE), w tym **współpracę sądową w sprawach cywilnych**, której dotyczył art. K.1 pkt 6 TUE (w wersji z Maastricht). Materie objęte trzecim filarem uznawane były za „przedmiot wspólnego zainteresowania”, które służyć miało realizacji celów Unii, w szczególności swobodnego przepływu osób. Państwa członkowskie miały wzajemnie się informować i konsultować w ramach Rady, w celu koordynacji swych działań. Inicjatywa prawodawcza przysługiwała państwom członkowskim oraz Komisji Europejskiej. Parlament nie brał udziału w tworzeniu prawa, a był jedynie informowany i konsultowany. Rada miała przyjmować wspólne stanowiska, podejmować wspólne działania oraz sporządzać konwencje, których przyjęcie miało być zalecane państwom członkowskim, zgodnie z ich odpowiednimi wymogami konstytucyjnymi³¹.

Rozwój prawodawstwa na podstawie art. K TUE był powolny, hamowany brakiem celów czy terminów i wymogiem jednomyślności w Radzie³² oraz faktem, że podstawowym instrumentem prawnym były konwencje wymagające ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie. Ocenia się, że **ogólnie regulacja współpracy sądów w sprawach cywilnych w ramach międzyrządowego trzeciego filaru nie była efektywna**³³.

W latach 90. XX w. Rada przedstawiła do podpisu państwom członkowskim **trzy konwencje**: w 1995 r. na podstawie ówczesnego art. 220 TWE (obecnie uchylony) konwencję dotyczącą postępowań upadłościowych³⁴; na podstawie kompetencji przyznanych w ramach trzeciego filaru w 1997 r. konwencję w sprawie doręczania dokumentów w sprawach cywilnych i handlowych³⁵ oraz w 1998 r. konwencję o jurysdykcji, uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń w sprawach małżeńskich³⁶ (nazywaną konwencją brukselską II). **Żadna z tych konwencji nie weszła w życie, ich treść stanowiła jednak podstawę dla przyjętych później w XXI w. rozporządzeń**. Jak zauważają *W. Sadowski* i *M. Taborowski*, rozporządzenia przejęły większość rozwiązań

17

³⁰ Dz.Urz. WE C Nr 191, s. 1.

³¹ Zob. art. K.3 ust. 2 lit. c TUE w wersji przewidzianej traktatem z Maastricht.

³² *E. Storskrubb*, *Civil Procedure and EU Law*, s. 38.

³³ Tak też *K. Weitz*, w: *Wróbel*, *Komentarz TFUE*, t. I, 2012, art. 81, s. 1157.

³⁴ Przyjętą przez Radę 23.11.1995 r., tekst dostępny na stronie: <http://aei.pitt.edu/2840/> (dostęp: 25.1.2021 r.).

³⁵ Akt Rady przedstawiający konwencję w sprawie doręczania w państwach członkowskich Unii Europejskiej dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych i handlowych z 26.5.1997 r. (Dz.Urz. WE C Nr 261, s. 1).

³⁶ Akt Rady przedstawiający konwencję w sprawie jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich z 28.5.1998 r. (Dz.Urz. WE C Nr 221, s. 1).

[Przejdź do księgarni →](#)